

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ
СУТНОСТІ СУБ'ЄКТА
СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Приходько Володимир

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

Анотація

Обосновано, что одним из наиболее значимых результатов системы подготовки спортсменов должно являться формирование, по мере взросления личности, субъекта спортивной деятельности. Выделены и описаны ряд важных качеств, присущих субъекту спортивной деятельности. Установлено: обретение качеств субъекта важно, во-первых, для достижения максимально возможного спортивного результата и, во-вторых, для становления личности, успешно адаптирующейся, после завершения занятий к жизни в обществе.

Ключевые слова: спортивная подготовка, субъект спортивной деятельности, становление субъекта спортивной деятельности, личность.

Annotation

The purpose of the study is the description of features inherent to the subject of sports activities as an important influence on the result of the identity of a young man of modern humanistic-organized system of training athletes. Obviously, at the stage of initial training and on previous stages of basic training and specialized basic training, regardless of age, which started systematic studies, an athlete stands the object of pedagogical influence. It was only in preparation for higher achievements in sport when an athlete has generated awareness of the reality of sports disciplines, as a phenomenon, is in development, there is an opportunity in acquiring an athlete as subjects.

Obviously, the coach, along with other stakeholders athletic training (stress the decisive role is sports psychologist) should contribute to an increasing acquisition athlete condition of the subject. This fully concerns not only the steps to realize individual potential and preserve high sports, but also the phase of withdrawal from the sport of higher achievements, a person has to "find himself" not only in their own family, but also professional activities and career.

Expand athlete of personality as the subject of sports activities, consider the holistic development of its various features and displays (communication, emotional and volitional et al.), taken in their mutual communi-

cation and mutual conditionality with the most important objective characteristics of life in general, allows active approach. The identity of the athlete within this approach presents a holistic education that reflects the social nature of the subject of sports activities and those arising here, interpersonal relations.

That and a person who is able not only to give the world of objects and ideas, but also to create and convert them is the subject of activity. Subject as a carrier of consciousness and consciousness characterized by the ability to self-fulfill men according to their plans and aspirations. By being yourself through the inclusion of activities, it cannot be reduced. The activity serves as a significant form of activity of the entity that organizes and implements a variety of methods existence of its subjectivity.

Keywords: sports training, the subject of sports activities, the formation of the subject of sports activities, personality

Постановка проблеми. Зміст підготовки спортсмена визначають особливості змагань [5], що диктують вимоги до спрямованості багаторічного навчально-тренувального процесу особи, медико-біологічного і матеріально-технічного забезпечення тренувань, а також психологічної підтримки особи.

Між тим, лише побіжно ті відомі постаті, яких зазвичай пов'язують з формуванням теоретичних основ сучасного вітчизняного спорту [2, 5, 9, 10], звертались до теми спортивної діяльності, ролі і відповідальності суб'єкта, а саме спортсмена, – у досягненні спортивного результату. Тож, ця вкрай важлива тема до останнього часу не отримала свого наукового обґрунтування, не стала важливим орієнтиром для змісту і спрямованості практики виховання спортсменів від етапу початкової підготовки до етапу максимальної реалізації індивідуальних можливостей і збереження вищої спортивної майстерності [9].

Як наслідок, – поза увагою дослідників залишилась проблема суб'єкта спортивної діяльності, а науковці, звертаючись до теми індивідуалізації підготовки спортсменів, розглядають останніх лише як об'єкт впливу. Так: «Система індивідуалізації – пише автор, – передбачає ефективний розвиток сторін підготовленості борця на основі раціонального (в кінцевому рахунку оптимального) управління підготовкою, таким чином являючись системою управління, і складається з тієї, що управляє (суб'єкт управління – тренер) і тієї, якою управляють (об'єкт управління – спортсмен) підсистем» [4, с. 14].

Натомість в інших випадках науковці, навіть звертаючись до теми змагальної діяльності [1, 7], не приділяють уваги суб'єкту цієї діяльності, а саме – особі діючого спортсмена, не вивчають її, оминають своєю увагою.

Зауважимо, суб'єкт-об'єктний підхід у спортивній підготовці – це не окрема думка частини науковців, але саме ця позиція диктується наявною спрямованістю вітчизняної теорії спорту, яка натомість мала б виходити із загально гуманістичного підходу, а саме – поважного ставлення до особи, адже визнано – спортсмен не засіб досягнення результату, а мета його вихователів.

Аналіз публікацій. Зауважимо, що за темою формування суб'єкта спортивної діяльності публікацій вкрай мало. Серед небагатьох існуючих за цією важливою проблемою робіт, на особливу увагу заслуговують у чомусь дотичні праці Н. Коваленко, опубліковані у статтях, виданих в останні роки.

Насамперед авторка звертає увагу на постать важливого і впливового суб'єкта системи спортивної підготовки, яким є тренер. Вона зауважує: «Дуже сумнівно, що тренером зможе стати спортсмен, який ...дозволяє собі порушувати або навіть ігнорувати основні принципи тренувального процесу. Він просто не зможе вчити інших тому, у що так і не повірив сам» [3, с. 71].

Дворазовий олімпійський чемпіон у метанні молота Ю. Седих згадує час, коли на початку він тренувався у групі, якою керував один із викладачів кафедри легкої атлетики Київського державного інституту фізичної культури. «Траплялось, що тренер, призначивши чергове заняття, міг пропустити тренування, а спортсмени ...сприймали такі тренерські відлучки як школярі, у яких несподівано з'явився вільний урок і з радістю йшли зі стадіону» [3, с. 71].

Н. Коваленко зауважує, що часто конфлікти між спортсменом і тренером бувають покликани різним баченням цих осіб на спрямованість підготовки до змагань. Так, відомий радянський хокеїст В. Фетисов, звертаючись до свого власного спортивного досві-

ду, пише: «У спортсменів є своя правда, у тренера – своя. Тренер дає схему. Саме ж розуміння гри йде вже від тебе, від партнерів. Насправді, трапляються й випадки незгоди, починаєш сперечатись з тренером. Тренер каже: «Якщо ти мені доведеш, буде по-твоєму». Доказав – гарно. Ні – трапляється, що відмовляєшся від свого. На час. Якби ми завжди були «слухняними» до думки тренера, не було б тієї гри у нашій ланці. Вона ж будувалась на нашому новому розумінні хокею» [3, с. 73]. Тут В. Фетисов гранично чітко вказує на незамінну роль мислячих і творчих, діяльних і відповідальних спортсменів, які вже сформувались, у досягненні результату.

ДУ спорті вищих досягнень чимало проблем виникає також внаслідок нераціонально спланованої підготовки. Олімпійський призер з академічного веслування І. Ємчук згадував: «Після XV Олімпійських ігор було висунуто лозунг: максимальні фізичні навантаження. Але точно визначити, де саме кінчаються ці можливі навантаження і де починаються перевантаження, ніхто (тоді – авт.) не міг. І тому більшість науковців вважали, що слід тренуватися, незважаючи на самопочуття бо воно, мовляв, необ'єктивний показчик для спортсмена. (Між тим – авт.) ...як не наполягало керівництво збірної на жорсткому продовженні курсу на максимальні навантаження, ми діяли за своєю схемою. Точніше, схеми як раз і не було. Була планомірна робота, підпорядкована головним подіям сезону, була чітка індивідуалізація завдань, поступовість в усьому. Підсумки року підтвердили нашу правоту» [3, с. 73].

Трапляється й так, як після XX Олімпійських ігор у Мюнхені, коли функціонери з Міжнародної федерації гімнастики забажали поставити поза законом елементи, що їх виконувала радянська гімнастка О. Корбут. Мова йшла

про надскладні елементи, розроблені її тренером Р. Книшом, а Корбут виконувала їх на брусах і колоді. Олімпійська чемпіонка Л. Латиніна пише: «Як же, однак, могла прийти думка – адміністративним шляхом переключити творчість тренера і спортсмена? Поставити під питання новаторство у гімнастиці?» [3, с. 76]. Звертаємо увагу на думку про спільну творчість (йдеться про діяльність обох суб'єктів), на якій саме й наголошує Л. Латиніна.

До факторів ризиків сучасного спорту, які не тільки спричиняють виникнення травм і захворювань, але й суттєво впливають на психофізичний стан і можливості суб'єкта спортивної діяльності, частина авторів відносять:

- ранню спортивну спеціалізацію, внаслідок якої надмірні тренувальні і змагальні навантаження припадають на період пубертату;

- помилкову стратегію розвитку того або іншого виду спорту;

- необґрунтовану практику розширення жіночої частини олімпійської програми за рахунок таких видів спорту і змагальних дисциплін, які несуть загрозу для здоров'я спортсменок (важка атлетика, вільна боротьба, дзюдо, сучасне п'ятиборство, триатлон, марафонський біг, шосейні гонки у велоспорті, бокс та ін.);

- помилки тренерів у плануванні навантажень і занять, у підборі вправ та їх поєднанні;

- недостатню реабілітацію спортсменів і передчасне поновлення ними тренувальної і змагальної діяльності після перенесених захворювань і травм;

- хронічне недоїдання, вживання низько калорійних продуктів, а також штучне зниження маси тіла (що особливо характерне для спортивної і художньої гімнастики, боксу, різних видів боротьби і важкої атлетики);

- недосконалість правил змагань і лібералізм суддів, які допускають жорстке протиборство

між суперниками (серед іншого, у гандболі, футболі, хокеї з шайбою та ін.), що призводить до травм, яких можна було уникнути;

- недосконалість конструкції спортивних снарядів і спортивного взуття, травмонебезпечні покриття на стадіонах, спортивних майданчиках і у спортивних залах;

- нераціонально обране оточуюче середовище для тренувальних занять і змагань спортсменів, невідповідна для них одяг, питний режим та інші фактори (жара, холод, нечисте повітря тощо) [8, 13].

Чимало проблем для спортсменів породжується також використанням заборонених (частини фармакологічних та інших) засобів і методів. З одного боку, їх застосування, встановлене при допінг-контролі (як під час змагань, так і у поза змагальному тестуванні) призводять до дискваліфікації, втрати доброго імені і публічного сорому, а нерідко – до вимушеного передчасного завершення спортивної кар'єри. Тоді як використання допінгу та інших заборонених методів породжує загрози (часто надто серйозні) для здоров'я спортсменів – як під час їхніх виступів у спорті, так і після прощання з ним [3, с. 79].

Крім того, психологи констатують, що одностороння концентрація атлетів на спорті, а також одночасна відсутність різноманітних інтересів і можливостей для їх задоволення, спричиняє таке загрозливе для наступного життя особи явище, яке отримало назву одномірної самоідентифікації. Вона проявляється у сприйнятті себе виключно як спортсмена, а не як різнобічно розвиненої людини, для якої спорт має бути частиною її соціального життя [8].

Таким чином, у зв'язку з відсутністю відповідних досліджень і слабкою професійною підготовкою у частині психолого-педагогічного забезпечення тренерів, усе ще не актуалізованою є проблема переходу від ставлення до

спортсмена як об'єкта впливу, до побудови відносин з ним як із суб'єктом, адже людина у спорті це не лише засіб для досягнення змагального результату.

Ціль дослідження: визначення рис, притаманних спортсмену – суб'єкту спортивної діяльності, як важливого результату впливу на особу молодшої людини сучасної гуманістично-організованої системи підготовки спортсменів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під суб'єктністю (К.А. Абульханова-Славська, Б.Г. Ананьєв, Б.Ф. Ломов та ін.) мають на увазі центральне утворення людської реальності, яке інтегрує такі важливі характеристики особи, як рефлексивність, ініціативність і творчість, цілковито не притаманні тій особі, котра самовизначилась як об'єкт стороннього впливу.

Для встановлення особливостей рис особи спортсмена як суб'єкта спортивної діяльності необхідно мати хоча б у загальному вигляді розуміння сутності самої спортивної діяльності. Серед найбільш відомих – дефініція, що була запропонована авторами В.А. Плахтійко і Ю.М. Блудовим: «Спортивна діяльність – це багаторічний, активний, цілеспрямований на вищі спортивні досягнення процес вдосконалення майстерності спортсмена» [11].

Як і будь-яка інша діяльність, спортивна діяльність предметна. Однак предмет її доволі своєрідний – це сама людина, яка займається спортом. Відтак, об'єктом свідомості і волі слугує насамперед її тіло, внаслідок чого у спорті відбувається фактичне злиття суб'єкта і об'єкта діяльності. Специфічним є й продукт діяльності у спорті – спортивний результат, що передбачає обов'язковість змагань, де у важких та екстремальних умовах спортсмен проявляє свій арсенал фізичних, технічних, тактичних і психічних якостей [12]. Уточнимо, що

екстремальність це така – якісно нова ситуація, адекватну та ефективну відповідь на яку спортсмен задалегідь підготувати не може. Тому він вимушений включати «тут і зараз» мислення (не плутати із думанням, що являє собою аналіз і застосування наявних знань) і ризикувати.

Характерною рисою спортивної діяльності є те, що вона нерівномірно розподілена у часі, а також в окремі періоди спортивної підготовки і змагань за фізичними і емоційними навантаженнями, за рівнем відповідальності, а також за вимогами, що пред'являються саме до суб'єкта. Інша її особливість полягає у прагненні до спортивної досконалості, яке впливає із взаємозв'язку фізичного і психічного розвитку особистості. Саме тому суб'єктна діяльність спортсмена, яка нібито спрямована на саме лише вдосконалення рухової активності, згідно з принципом зворотного зв'язку, вдосконалює й саму особу.

Стверджуємо, процес становлення суб'єкта спортивної діяльності як загальна схема, має такий характер. Очевидно, що на етапі початкової підготовки, а також на етапах попередньої базової підготовки і спеціалізованої базової підготовки, незалежно від віку, в якому розпочаті систематичні заняття, спортсмен виступає об'єктом педагогічного впливу. І лише на етапі підготовки до вищих спортивних досягнень, коли у свідомості спортсмена вже сформована дійсність його спортивної дисципліни як явища, що знаходиться у розвитку, реалізується можливість набування спортсменом якостей суб'єкта.

Цей процес потрібно розглядати як загальний принцип, що відображає об'єктивно існуючу тенденцію становлення суб'єкта спортивної діяльності. Насправді ж до викладеного неодмінно долучаються (і втручаються у процес набування суб'єктності) особливості обраного виду спорту:

адже очевидно, що, приміром, специфіка змагань зі спортивної гімнастики і легкої атлетики, різних єдиноборств і спортивних ігор суттєво впливає на прояви суб'єктності. До цього ж долучаються також індивідуальні особливості особи спортсмена.

В.М. Платонов щодо цього зазначає: «Принципово важливим моментом (на цьому етапі – авт.) є забезпечення умов, за яких період максимальної схильності спортсмена до досягнення найвищих результатів (підготовлений ходом природного розвитку організму і функціональних перетворень внаслідок багаторічного тренування) співпадає з періодом найбільш інтенсивних і складних у фізичному, техніко-тактичному, психологічному, координаційному відношеннях тренувальних навантажень. За такого співпадіння, спортсмену вдається досягти максимально можливих результатів, у іншому випадку вони виявляються значно нижчими» [9, с. 274].

Очевидно, що тренер разом з іншими учасниками процесу спортивної підготовки (наголошуємо на визначальній ролі саме спортивного психолога) мають сприяти все більшому набуванню спортсменом стану суб'єктності. Це у повній мірі стосується не тільки етапів максимальної реалізації індивідуальних можливостей і збереження вищої спортивної майстерності, але також етапу відходу зі спорту вищих досягнень, коли особа повинна знайти і реалізувати себе у власній сім'ї, а також у професійній діяльності і кар'єрі.

В.М. Платонов, торкаючись далі періоду максимальної реалізації індивідуальних можливостей, пише: «Особлива увага має бути звернута на пошук резервів у сфері тактичної і психологічної підготовленості, тобто у тих сторонах майстерності, результативності в яких у значній мірі визначається досвідом спортсме-

на, знаннями про сильні і слабкі сторони головних суперників, що особливо важливо у єдиноборствах і спортивних іграх, однак може стати вирішальним також у інших видах спорту, визначаючи характер тактичної і психологічної боротьби під час змагань. Необхідна також постійна робота над формуванням найбільш ефективною моделі змагальної діяльності, що спирається насамперед на індивідуальність спортсмена, сильні сторони його підготовленості. У спортивних іграх вкрай важливо вивчити та уміло використовувати індивідуальні особливості партнерів по команді, спираючись на їхні сильні сторони і згладжуючи недоліки» [9, с. 275].

Розкрити становлення особистості спортсмена як суб'єкта спортивної діяльності, розглянути у цілісному розвитку її різні особливості і прояви (комунікативні, емоційно-вольові та ін.), взяті у їхньому взаємному зв'язку і взаємній обумовленості разом із найбільш важливими об'єктивними характеристиками життєдіяльності взагалі, дозволяє діяльнісний підхід. Особистість спортсмена у рамках цього підходу постає цілісним утворенням, що відображає соціальну сутність суб'єкта спортивної діяльності і таких, що виникають у цьому специфічному процесі, міжособистісних відносин.

Зауважимо, що спортсмен – це соціальний індивід, який, бажано, має поєднувати риси суспільно значущі та максимально розкриті й індивідуально-неповторні саме у спорті. Реалізуючи свої власні якості у процесі багаторічних занять спортом, особистість виступає по відношенню до явищ і предметів як суб'єкт мислення, свідомості і діяльності як джерело цілеспрямованої активності, що перетворює їх задля задоволення власних і суспільних потреб.

У процесі занять спортом лю-

дина долає супротив предметів і явищ. З одного боку, це фізичний супротив, який потрібно долати за рахунок м'язових зусиль, а з іншого – невідмінний прояв розумових і вольових зусиль для того, аби усвідомлювати сутність того, що пов'язане з відповідною дією та її здійсненням. Як результат, – особистість відкриває у предметах і явищах їхні природні властивості, а у собі наявність потрібних можливостей, розширюючи у такий спосіб вміння управляти собою, розв'язувати не лише рухові, але й тактичні завдання і проблеми. Основний продукт спортивної діяльності, який молоді людиною поступово формується і вдосконалюється – це змагальний результат, що визначається відповідними «спортивними» здібностями особи.

У процесі тренування спортсмен повинен поступово оволодіти такими, що історично склались, способами виконання спортивних дій з відповідною переробкою сенсорної і перцептивної інформації, яку фіксує свідомість внаслідок здійснення тих чи інших рухів. Спортсмен, використовуючи власні природні можливості психічного відображення, «прив'язаного» до конкретної ситуації проектування і «виробництва» потрібних м'язових рухів, техніко-тактичних дій і вольових зусиль, які з ними пов'язані, створює те, що може бути реалізоване ним у ході змагальної діяльності на даний момент [6, с. 97].

Саме ця здатність спортсмена як суб'єкта активно приймати рішення, а також здійснювати власні дії у просторі і часі відповідно до мінливої ситуації, що виникла, яка, зазначалось, буває важкою і навіть екстремальною, свідчить про наявність того особливого виду активності, котрий має назву спортивна діяльність. Тому, поперше, немає підстав розглядати такого спортсмена лише як об'єкт впливу і, по-друге, у процесі його діяльності внаслідок отримую-

них впливів відбуваються суттєві зміни психологічної структури особистості.

Найвищу потребу особистості як суб'єкта спортивної діяльності складає задоволення її гострого бажання успішної публічної самореалізації закладених природою, а також вихованих у неї, можливостей і прагнення проявити свій потенціал. Чим більш високі цілі ставить перед собою спортсмен, тим більшими мають бути його ступінь активності і мобілізація психічних можливостей: без проявлення супутніх моториці психічних проявів під час спортивної діяльності неможливо досягти повної реалізації можливостей даної особи. При цьому саме психічні прояви потрібно розглядати як систему утворюючий фактор мобілізації функціональних ресурсів і резервів для досягнення поставлених особою цілей. Лише через вказане особа спортсмена характеризується системністю, цілісністю і стійкістю своїх якостей [6, с. 97].

Стан цілісності особистості як суб'єкта діяльності забезпечує інтеграція її емоцій, мотивів і волі. Головна роль мотивів – внутрішня мобілізація усіх потрібних здібностей, функціональних можливостей і накопиченого досвіду, спрямування їх на досягнення визначених цілей і бажаних результатів спортивної діяльності. Емоції і мотиви спонукають спортсмена до проявлення відповідних рис характеру, а воля, що реалізується через вольові зусилля, здійснює реалізацію діяльності за допомогою цих рис характеру особи.

Відомо, що воля слугує внутрішнім джерелом діяльнісних покликів і проявів людини і виступає регулятором його свідомої активності. Основні завдання, що відносяться до виховання волі у процесі спортивної діяльності, що народжується і вдосконалюється, полягають в тому, щоб забезпечити:

– формування мотиваційних,

інтелектуальних і моральних основ, що забезпечують вольові прояви відносно даної діяльності (на думку філософа Гегеля, воля – це реалізаційна сторона процесу мислення особи – авт.);

– усесторонній розвиток вольових якостей, потрібних у кожному виді діяльності (цілеспрямованість, настирливість, рішучість, самовладання тощо);

– формування на цій основі стрижневих рис характеру, які проявляються не тільки в умовах спортивної (змагальної) діяльності, але й у різноманітних ситуаціях життєдіяльності взагалі [6, с. 97].

Зауважимо, розвиток особистості спортсмена як суб'єкта діяльності не може розглядатись окремо від колективу, в якому він тренується, від системи відносин, у які він вступає у ході підготовки та змагань. В залежності від специфіки виду спорту (спортивної спеціалізації), а також процесу змагань, взаємні відносини учасників команди можуть носити характер або співробітництва, або взаємодії. При цьому визначальною умовою характеру взаємодії постає ступінь організованості команди (у командних та ігрових видах спорту) або особливостей суперництва із своїм супротивником. Відома залежність взаємодії у команді також від її кількісного складу. За своєю суттю цей зв'язок характеризує необхідну для спортсмена частку його участі у досягненні перемоги, і є відображенням власної участі у здобутій перемозі.

Виділяють деякі основні критерії управління спільною діяльністю спортсменів у командах, відносячи до їх числа: рівень прагнень, групову згуртованість, потребу у спілкуванні і фізичну взаємодію. Утворюючи найбільш важливі характеристики особистості як суб'єкта діяльності, вони:

– забезпечують спортсмену відповідно стійкий рівень надійності та успішності;

– створюють відчуття зігра-

ності і спільності членів команди, прояв міжособистісного тяжіння і взаємних симпатій, що формують атмосферу взаєморозуміння і цілісність команди як мікросоціуму; – дають здатність координувати свої дії з партнерами [6, с. 97-98].

Включення особи спортсмена до складу суб'єкта спільної діяльності (мається на увазі діяльність у одній команді) передбачає його участь в організації і регуляції спільних дій під час змагань, у напрацюванні спільної програми техніко-тактичних дій. У спортсмена як суб'єкта спільної діяльності мають формуватися особливі, точніше індивідуальні якості, від яких залежить погодженість дій у складі групи: здатність, бажання та уміння співвідносити свої цілі і дії з цілями і діями спортивного колективу на основі установлення визначених відносин у ньому, умінні мобілізувати активність не тільки у бажаному для особи, але й у потрібному для групи спортсменів напрямку. При цьому потрібно проявляти ініціативу, рішучість і дисциплінованість.

Висновки. 1. Прагнення людини до фізичної досконалості у процесі її спортивної діяльності проявляється у численних якісних перетвореннях особи спортсмена, його психічних здібностей, емоцій і волі; здібностей до мислення в екстремальних умовах змагальної діяльності і діях на межі людських можливостей. У процесі занять спортом молода людина «виробляє» сама себе і оволодіває своїми природними властивостями, вона має набувати й важливі соціальні якості, має вчитись повноцінно жити й поза спортом, у суспільстві.

2. Саме та особистість, яка здатна не лише присвоювати світ предметів та ідей, але й створювати та перетворювати їх стає суб'єктом діяльності. Суб'єкт як носій свідомості і самосвідомості, на відміну від об'єкта впливу, характеризується здатністю до са-

морегуляції, самореалізації згідно своїх задумів і прагнень. Само визначаючись через включення у діяльність, він до неї не може бути зведений. Діяльність натовиць виступає як значуща форма активності суб'єкта, яка організує і реалізує різноманітні способи існування його суб'єктності, це у повній мірі стосується й спортивної діяльності.

3. Суб'єкт спортивної діяльності, якому притаманні вказані у статті риси та якості, виступає неодмінною умовою досягнення особою максимально можливих для неї змагальних результатів. Подане дозволяє стверджувати, що одним з найбільш важливих результатів впливу на особу різних елементів багаторічної системи спортивної підготовки як раз має виступати становлення і вдосконалення спортивної діяльності, носієм якої являється її суб'єкт.

4. Лише суб'єкт, який не тільки чітко виконує вказівки тренера, але й сам може швидко аналізувати мінливу ситуацію змагань і приймати своєчасні рішення, обирати оптимальні техніко-тактичні дії та їх якісно виконувати, уміло розподіляти сили на період змагань і відновлювати стан психоемоційної сфери після тимчасових невдач, саме цей суб'єкт спортивної діяльності здатен не тільки брати відповідальність за власні імпровізації, але й долати своїх суперників приблизно однакових здібностей і стану спортивної форми.

5. У ході подальшого вдосконалення змісту підготовки спортсменів, не оминаючи вдосконалення навчально-тренувального процесу як її основи потрібно розробити та забезпечити використання нових положень теорії спорту, що пов'язані з формуванням суб'єкта спортивної діяльності. Саме становлення суб'єкта спортивної діяльності виступає надійною запорукою досягнення особою максимально-можливих

змагальних результатів.

6. Зазначене актуалізує потребу надійного психолого-педагогічного супроводу спортсменів як з боку тренерів, так і психологів для забезпечення процесу вивчення і формування, становлення і корекції особи спортсмена.

7. Вихідним положенням для розробки теоретичних основ такого супроводу має стати особистісне орієнтований підхід у спорті, заснований на пріоритеті використання внутрішнього потенціалу суб'єкта, на праві особи самостійно і свідомо робити вибір і нести за нього відповідальність.

8. Сутність психологічного супроводу полягає у систематичному надаванні суб'єкту діяльності засобів і прийомів, оволодіння якими дозволяє йому активно оволодівати власною поведінкою, змінювати непродуктивні структури діяльності і виводити себе на більш високий рівень розвитку. Це є запорукою досягнення найбільших з можливих спортивних результатів, а також основою формування психічно і соціально здорової особи громадянина.

9. Отже, повноцінна реалізація психофізіологічного потенціалу особистості спортсмена, формування його як суб'єкта спортивної діяльності, котрий опанував навичками самопізнання і рефлексії, здатний відновлювати відчуття віри у себе і свої можливості, підтримувати високий рівень резистентності до впливу суми зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів, а також забезпечувати здатність до емоційної гнучкості пред'являють особливі вимоги до подальшого вдосконалення всебічної, у тому числі – психолого-педагогічної, компетентності тренера.

Перспектива подальших досліджень полягає у більш глибокому і багатоаспектному вивченні структури особи суб'єкта спортивної діяльності, включаючи особливості впливу на юну особу різних видів спорту.

Література

1. Бикова О.О. Удосконалення підготовки до змагальної діяльності юних гандболістів 13-14 років за рахунок використання вправ складно координаційної спрямованості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. та спорту.: спец. 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт»/ О.О. Бикова. – Харків, 2017. – 22 с.
2. Демінський О.Ц. Дидактичні основи оптимізації спортивного тренування: монографія/ Демінський О.Ц. – К. : Вища шк., 2001. – 238 с.
3. Коваленко Н. Проблемы, с которыми сталкиваются спортсмены в спорте высших достижений/ Н. Коваленко// Наука в олимпийском спорте. – 2015. – № 1. – С. 71-83.
4. Латышев С. Индивидуализация подготовки борцов/ С. Латышев// Наука в олимпийском спорте. – 2014. – № 3. – С. 13-20.
5. Матвеев Л.П. Общая теория спорта и ее прикладные аспекты: учеб. для вузов физич. культуры/ Матвеев Л. П. – 5-е изд., испр. и доп. – М. : Советский спорт, 2010. – 340 с.
6. Небытова Л.А. Спортсмен как субъект спортивной деятельности/ Л.А. Небытова// Интеграция образования. – 2007. – № 1. – С. 95-99.
7. Новиков А. Моделирование соревновательной деятельности как процесс оценки предельных и резервных возможностей единоборцев/ А. Новиков, О. Морозов, Г. Васильев// Наука в олимпийском спорте. – 2015. – № 1. – С. 38-42.
8. Олимпийский спорт: в 2 т./ [В.Н. Платонов, С.Н. Бубка, М.М. Булатова и др.; под общ. ред. В.Н. Платонова]. – Т. 2. – К.: Олимпийская литература, 2009. – 696 с.
9. Платонов В.Н. Периодизация спортивной тренировки. Общая теория и ее практическое применение/ В.Н. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 2014. – 624 с.
10. Платонов В.В. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. – К.: Олимпийская литература, 2004. – 808 с.
11. Плахтиенко В.А. Надежность в спорте/ В.А. Плахтиенко, Ю.М. Блудов. – М., 1983. – 216 с.
12. Пуни А.Ц. Предмет психологии физического воспитания и спорта/ А.Ц. Пуни. – М., 1984. – С. 157-161.
13. O'Connor P.J. Physical and emotional problems of elite female gymnasts (letter)/ P.J. O'Connor, R.D. Lewis// New England J. Med. – 1997. – № 336. – P. 140,141.

